

PAROOL PS
JANUARY 2024

Plus Fotoserie

Fotograaf Ilona Langbroek doorbreekt
het zwijgen van haar Indische familie:
'Dit is het verhaal van zoveel
Nederlanders'

Unseen memories, 2022. BEELD ILONA LANGBROEK

BILDHALLE
ZURICH+AMSTERDAM

Met de verstilde foto's uit haar serie *Remembrance* vertelt fotograaf Ilona Langbroek (53) een verhaal over het oorlogstrauma van haar Chinees-Indische oma. Verzamelaars in Parijs, Bazel en Londen staan al in de rij. 'Iedere vrouw moet zich erin kunnen herkennen.'

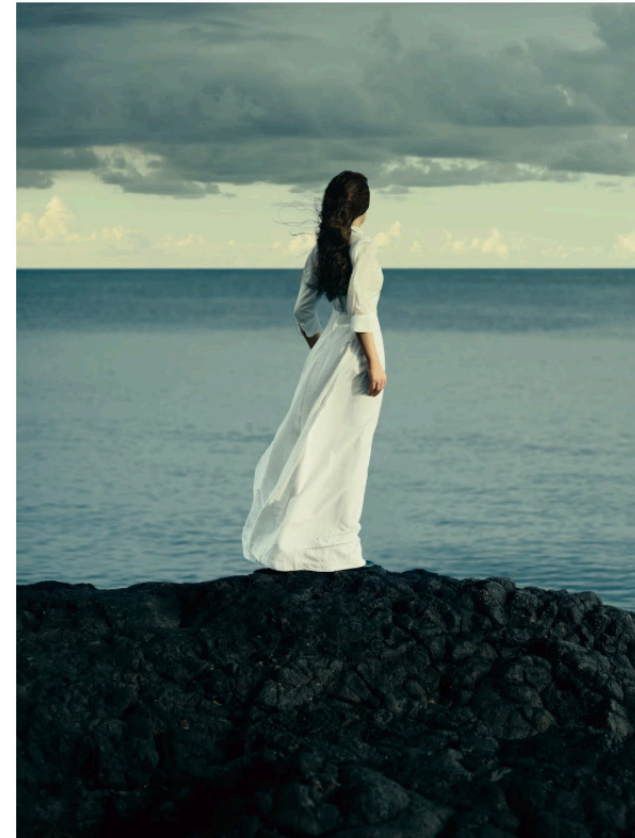
Edo Dijksterhuis 27 januari 2024, 03:00

Opa kon niet tegen kleine ruimtes. Tegelijkertijd vulde hij het huis met de constante dreiging van geweld. Kinderen en later kleinkinderen liepen altijd op eieren. "Je mocht niet echt aanwezig zijn," herinnert **Ilona Langbroek** zich. Toen zij vijf was, voelde haar opa het einde naderen en zocht hij toenadering. Hij leerde haar Maleis en vertelde over zijn verleden als KNIL-militair in Nederlands-Indië, de dwangarbeid die hij had verricht aan de Birmaspoorweg en zijn verblijf in het Jappenkamp voordat hij trouwde met haar Chinees-Indische oma. "Maar mijn moeder kapte die verhalen af. Zij dacht mij ermee te beschermen, maar deed het ook uit zelfbescherming."

Niet veel later overleed Langbroeks grootvader. Zoals zoveel families die leven met oorlogstrauma hielden de nabestaanden daarna hun mond. Ook Langbroek, tot ze het zwijgen een half leven later doorbrak – als fotograaf.

Atombomoverlever

"Ik had jarenlang gewerkt als ontwerper van interieurs en licht en had mijn eigen bedrijf. Maar ik voelde me op een gegeven moment afgeremd door mijn klanten, die veel behoudender waren dan ik. Ik was halverwege de veertig en dacht: ik kan nu nog een nieuwe stap zetten. Dus meldde ik me aan bij de Fotoacademie. Bij het ingaan van het laatste studiejaar kregen we de opdracht een groot project te doen over een persoonlijk onderwerp. Toen besloot ik mijn familiegeschiedenis in te duiken."

Dawn, 2022. BEELD ILONA LANGBROEK

In eerste instantie koos Langbroek voor een indirecte aanpak. Ze maakte portretten van Dick Büchel van Steenberghe, die net als haar opa oud-Indiëstrijder was en als krijgsgevangene de atombom op Nagasaki had overleefd. De serie was uitgevoerd in de documentairstijl die door de Fotoacademie wordt gepropageerd: in rauw zwart-wit. "Maar ik merkte dat dat helemaal niet bij mij past en dat ik met dit soort werk niet wilde afstuderen. Ik hou van kleur, glans en esthetiek. De schilderkunst van de oude meesters is voor mij een belangrijke inspiratiebron, vooral de sterke contrasten tussen donker en licht, het chiaroscuro van Rembrandt en Caravaggio."

Langbroek nam een halfjaar pauze om al experimenterend haar huidige signatuur te ontwikkelen. “Als voormalig interieurontwerper weet ik hoe belangrijk licht is om sfeer te creëren en de aandacht ergens op te vestigen. Als ik in de studio werk, gebruik ik de lampen op zo’n manier dat het op daglicht lijkt. Op locatie of buiten werk ik altijd ’s ochtends vroeg of aan het eind van de middag. Ik hou van de schemerige tussenfase. Die zorgt voor iets mystieks en mysterieus. Je voelt dat er meer is dan je kunt zien.”

Geruisloos integreren

Behalve stilistisch bracht de bezinningsperiode de fotograaf ook inhoudelijk dichterbij zichzelf. Hoe moeizaam dat in het begin ook liep, ze ging gesprekken aan met ooms en tantes. Ze betrok haar moeder bij haar werk door haar kostuums te laten naaien. Een aantal familieleden is uit hun schulp gekropen, maar ze zullen nog steeds niet op een verjaardagsfeestje openlijk het verleden aansnijden. Dat vindt Langbroek ook niet erg. Het gaat haar niet om het één-op-één vertellen wat haar naasten hebben doorgemaakt.

Longing for Insulinde, 2021. BEELD ILONA LANGBROEK

“Ik wil het breder trekken; dit is het verhaal van zoveel Nederlanders. Het gaat over gemis, nostalgie, trauma en -cultuurshock. Over het verlaten van het land waar je bent opgegroeid om naar een plek te gaan die koud en kil is. Waar je niet bepaald hartelijk ontvangen wordt, maar keihard je best doet om zo geruisloos mogelijk te integreren.”

Het is een verhaal vol verzwegen pijn en verborgen misstanden, maar Langbroek toont het zoals zijzelf zegt ‘achter een dekentje van pracht’. Haar foto’s, tot eind februari [tentoongesteld bij Galerie Bildhalle](#), zijn gestileerd en verstild. Wie dat wil, ziet enkel schoonheid. Maar er zit meer onder en achter: symboliek en het animisme dat de kunstenaar kent uit verhalen van haar oma, vol geesten en een begeesterde natuur.

Orchidee

Een andere inspiratiebron is Indische literatuur. Als voorbeeld haalt Langbroek de roman *Moederstad* aan, waarin schrijver Philip Dröge zijn historische wortels in Jakarta onderzoekt. “Hij vertelt over de ongehuwde jongemannen die in de zeventiende eeuw naar het oude Batavia gingen om hun fortuin te maken en het breed lieten hangen. Ze kochten juwelen en kostbare jurken voor hun concubines. De koloniale regering maakte zich zorgen over die koketterie en vaardigde in 1631 een wet uit waarin stond hoeveel gouddraad men in een jurk mocht gebruiken en dat een vrouw maar één parelsnoer mocht dragen. Dat heb ik verwerkt in *Subdued Splendor #2*. De geportretteerde vrouw pronkt nog steeds, maar is ingeperkt door normen die niet de hare zijn.”

Subdued splendor #2, 2022. BEELD ILONA LANGBROEK

Bloemen zijn een terugkerend element in veel van Langbroeks werken. “De orchidee is de nationale bloem van Indonesië,” vertelt ze, terwijl ze wijst op een foto van een spierwit exemplaar. “Maar hier is hij ontworteld en in een vaasje gezet.”

Een vergelijkbare bloem keert terug in de foto ernaast, tussen de vingers van een jonge vrouw. Ze is een van Langbroeks vier vaste modellen. “Ze hebben allemaal een Indische achtergrond en ik ken ze via vrienden en familie. Ik wilde geen professionele modellen, dan lijkt het snel een modeshoot.”

Memories, 2023. BEELD ILONA LANGBROEK

De rug toe

Opvallend is dat de vrouwen altijd wegstaren, met hun rug naar de camera staan of zelfs vanaf hun kin buiten het kader vallen. “Gezichten leiden af,” vindt de fotograaf. “Het gaat om het verhaal van mijn oma, maar iedere vrouw moet zich erin kunnen herkennen.”

En dat werkt, want Langbroeks werk slaat enorm aan. Al een maand na haar afstuderen had ze een galerie gevonden. Op beurzen in Parijs, Bazel en Londen staan verzamelaars in de rij om een foto van haar te mogen kopen. En in april toont ze haar werk voor het eerst in New York.

Intussen laat Langbroek zich niet gek maken. “Mijn maakproces is traag,” vertelt ze. “Research, locaties zoeken, rekvisieten verzamelen – het kost allemaal veel tijd. Met mijn familiegeschiedenis ben ik nog lang niet klaar, maar intussen werk ik aan een nieuw project, over skiën. Dat is ook persoonlijk, aangezien ik jarenlang als skilerares heb gewerkt. Na New York ga ik naar Noorwegen om dingen uit te proberen. Qua sfeer en kleur – veel blauwtinten – wijkt het af van mijn eerdere werk, maar het worden weer combinaties van stilleven en portretten. Heel anders, maar toch ook weer niet.”

Ilona Langbroek: Remembrance, t/m 24 februari in Galerie Bildhalle, Willemsparkweg 134.

Ilona Langbroek. BEELD ILONA LANGBROEK

BILDHALLE
ZURICH+AMSTERDAM